

ANESTESIAN HISTORIAA KEVYESTI

► Anestesian keksiminen on luokiteltu yhdeksi lääketieteen suurimmista keksinnöistä. S. J. Snown kirja *'Blessed Days of Anaesthesia. How Anaesthetics Changed the World'* kuvaa mukaansatempaavalla tavalla anestesian kivikkoista alkutaivalta. Kirja on kirjoitettu suurelle yleisölle, mutta nukutuslääkäreiden tulisi olla yleisön eturivissä. Jokainen anestesiologi tietää, milloin eetteriä käytettiin ensimmäistä kertaa, mutta harva lienee tietoinen kuinka laajaa nukutustoimintaa harjoitettiin jo pian anestesian keksimisen jälkeen.

Kirjan kirjoittaja Stephanie J. Snow on ennen tämän kirjan kirjoittamista tehnyt väitöskirjan miehensä esi-isästä John Snowista, josta tuli nukutustoiminnan pioneeri Lontoossa eetterianestesian keksimisen jälkeen. John nukutti kymmenen vuoden aikana yli 4 500 potilasta. Kuningatar Viktorian hän sedatoi kahdesti.

Kirja alkaa kuvauksella siitä miltä tuntui tulla leikatuksi ilman kivunlievitystä. Ranskalainen kirjailijatar koki tämän omakohtaisesti vuonna 1811. Hänen tekstinsä on lainattu Snown kirjan alkuun.

Ensimmäinen eetterinukutus suoritettu operaatio tehtiin 16. lokakuuta 1846 Bostonissa ja pari kuukautta myöhemmin eetteriä kokeiltiin jo Lontoossa. Kirjassa kuvaillaan yksityiskohtaisesti näiden nukutusten kulku.

Tieto näistä onnistuneista nukutuksista levisi hämmästyttävän nopeasti ottaen huomioon viestintätason. Keksintö oli niin merkittävä, että se otettiin käyttöön laajalti riskeistä ja vastustuksesta huolimatta. Esimerkiksi jo vuonna 1847 USA:n ja Meksikon välisessä konfliktissa haavoittuneita hoidettiin eetterinukutuksessa. Pariisin vuoden 1848 mellakoiden uhreista peräti 1 600

hoidettiin kloroformianestesiassa, vaikka aineen anestesia ominaisuudet oli oivallettu vasta edellisenä syksynä. Krimin sodassa (1854-1856) pelkästään ranskalaiset suorittivat 25 000 operaatiota anestesiassa. Pääasiallisesti nukutusaineeksi oli vakiintunut kloroformi, koska sen annostelu oli paljon helpompaa kuin eetterin. Myös venäläiset, turkkilaiset ja englantilaiset käyttivät nukutusta Krimin sodan uhrien leikkauksissa. Englantilaiset olivat ranskalaisia lääkäreitä nihkeämpiä nukutuksen käyttöönotossa peläten nukutuksen heikentävän haavoittuneiden selviämismahdollisuuksia. Yhdysvaltain sisällissodassa (1861-1865) kerrotaan nukutetun 80 000 haavoittunutta taistelija, vaikka varsinkin etelävaltioilla oli ajoittain huutava pula kloroformista - kuten muistakin tarvikkeista.

Vuosisadan loppupuolella 1860-luvulta lähtien nukutuskäytäntö levisi Lontoosta pienempiin maakuntasairaaloihin. 1870-luvulta lähtien nukutuksissa käytettiin eetteriä, kloroformia ja ilokaasua eri tavoilla yhdistellen. Kloroformin helpon annostelun (*rag and bottle*) johdosta nukutuskäytäntö levisi jopa yleislääkäreiden ja hammaslääkäreiden vastaanotoille. Nukutustoimintaa myös vastustettiin vuosikymmeniä. Vasta 19. vuosisadan loppuun mennessä asenteet olivat muuttuneet ja nukutuksesta oli tullut rutiinia.

Kirjaa lukiessa paljastuu millaisessa usvassa ensimmäiset anestesiaan ryhtyneet kollegat toimivat. Nukutusaineiden sivuvaikutuksista ei tiedetty mitään. Monitorointiin ei ollut apuvälineitä. Onnettomuuden sattuessa ei osattu elvyttää. Ensimmäinen fataali onnettomuus eetterianestesiassa sattui maaliskuussa 1847 ja kloroformianestesiassa yhdeksän kuukautta myöhemmin. Kirjasta käy

ilmi, kuinka vaarallinen kloroformianestesia oli. Terveetkin potilaat saivat kammiovärinän frekvenssillä 1/2 500. Siirtyminen takaisin eetterin käyttöön vei Englannissa vuosikymmeniä. Yhdysvalloissa kloroformi hylättiin nopeammin.

Leikkauksen jälkeistä kivunhoitoa ei kirjassa paljon käsitellä. Sen sijaan kerrotaan morfiinia ja oopiumia käytetyn syöpäkivun hoitoon. Opioidien myyntiä rajoitettiin lailla Englannissa jo 1868. Kuitenkin vuosisadan lopulla kerrotaan auktoriteettien rohkaiseen lääkäreitä kuolevien syöpäpotilaiden hoidossa avokätiseen opioidien käyttöön.

Anestesian alkuaikoina potilaan tuli päättää hyväksyykö nukutuksen riskin vai leikataanko ilman nukutusta. Nykyään potilas saa päättää nukutetaanko vai puudutetaanko. Nykykäytäntöjen ymmärtämiseksi on hyvä tietää miten tähän on tultu. Anestesian värikkäeseen historiaan pääsee kevyellä tavalla tutustumaan lukemalla Snown 200-sivuisen kirjan. Englannin kieli on pääosin sujuvaa, mutta historialliset lainatekstit ovat vaikeasti avautuvia. Kirjassa on 16 mustavalkoista, piirrettyä kuvaa. Vaikka kirjan tekstiin tulee suhtautua kriittisesti, niin yli kymmenen sivun viiteluettelo osoittaa kirjailijan perehtyneen aiheeseensa perusteellisesti. ■

Stephanie J. Snow
Blessed Days of Anaesthesia. How Anaesthetics Changed the World
Oxford University Press. 2008.
Nidottu. EAN 9780192805898.
226 sivua.
Hinta 30,70 €.

